

URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc17/part_1/41.pdf

8. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

9. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

10. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

11. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

12. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 року № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-78>

**ON THE ISSUE OF THE INTERACTION BETWEEN
SUPERVISORY COMMISSIONS AND THE BODIES
OF THE STATE PENITENTIARY SERVICE OF UKRAINE**

**ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СПОСТЕРЖНИХ КОМІСІЙ
З ОРГАНАМИ ДКВС УКРАЇНИ**

Bilak N. I.

*PhD in Law,
Head of Law Firm "SvitLaw"*

Білак Н. І.

*кандидат юридичних наук,
керівник АО «Світло»*

Громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань у виправних колоніях, арештних домах, виправних центрах та слідчих ізоляторах здійснюють спостережні комісії, а у виховних колоніях – піклувальні ради. У випадках, встановлених Кримінально-виконавчим кодексом України (далі – КВК України) та законами України, громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань можуть здійснювати громадські об'єднання [1].

Щодо спостережних комісій, то вони формуються місцевими державними адміністраціями, на території яких розміщені установи виконання покарань із представників громадських та/або благодійних організацій, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та окремих громадян, а піклувальні ради – при спеціальних виховних установах із числа представників громадських організацій, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та громадян [2].

Діяльність спостережних комісій та піклувальних рад при установах виконання покарань регулюється Конституцією України [6], КВК України [1], Законом України «Про місцеві державні адміністрації» [7], Законом України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [5] тощо.

Спостережні комісії утворюються місцевими держадміністраціями, на території яких розміщені установи виконання покарань [2]. Як приклад слід вказати, що склад Обласної спостережної комісії наведено в Додатку до розпорядження голови обласної державної адміністрації від 10 березня 2021 р. № 231/од-2021 (у редакції розпорядження голови обласної державної адміністрації, начальника обласної військової адміністрації 14 жовтня 2024 р. № 965/А-2024) [3].

Згідно статистичних даних Південного міжрегіонального управління з питань кримінальних покарань протягом 2019 року спостережними комісіями в підпорядкованих установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, було проведено 186 заходів контролю (відвідувань установ, моніторинрів, тощо) серед яких не було виявлено порушень та недоліків. За результатами відвідувань спостережними комісіями було надано 40 рекомендацій. За сприянням спостережних комісій було проведено 97 соціально-виховних заходів, 43 засудженим надано допомогу у підготовці до звільнення, 11 засудженим надано допомогу в оформленні паспорта [4].

Таким чином, вищенаведені статистичні дані за 2019 рік відображають активну діяльність спостережних комісій у підпорядкованих установах. Проведення 186 заходів контролю свідчить про системний підхід до моніторингу умов утримання та дотримання прав засуджених. Важливо відзначити, що під час цих заходів не було виявлено суттєвих порушень та недоліків, що може свідчити про відносно задовільний стан справ у пенітенціарних установах регіону на той період.

Разом з тим, надання 40 рекомендацій за результатами відвідувань вказує на прагнення комісій до покращення окремих аспектів діяльності установ. Активна участь у проведенні 97 соціально-виховних заходів та надання допомоги засудженим у підготовці до звільнення, а також в оформленні паспортів, свідчать про важливу роль спостережних комісій у процесі ресоціалізації засуджених та їхньої соціальної адаптації після звільнення. Ці дані підкреслюють важливість роботи спостережних комісій у забезпеченні прав та законних інтересів осіб, які перебувають в місцях позбавлення волі.

Втім варто звернути увагу, що спостережні комісії як правило зводять свою діяльність до моніторингових візитів в установи виконання покарань, здійснення громадського контролю за дотриманням прав, основоположних свобод та інтересів засуджених під час виконання кримінальних покарань в установах виконання покарань у взаємодії з громадськими об'єднаннями. В той час аналіз положень нормативно-правових актів свідчить про наділеність спостережних комісій відповідними повноваженнями зобов'язального характеру. Загалом основні повноваження, якими наділені спостережні комісії можливо систематизувати в наступні групи:

1) моніторинг та контроль (зокрема здійснення моніторингових візитів до установ виконання покарань, громадський контроль за дотриманням прав, основоположних свобод та інтересів засуджених);

2) соціальна адаптація та допомога (зокрема, надання допомоги у соціальній адаптації звільненим особам відповідно до Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [5]; сприяння суб'єктам соціального патронажу у здійсненні комплексу заходів, спрямованих на соціальну адаптацію звільнених осіб; сприяння органам пробачії у здійсненні заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки);

3) сприяння установам виконання покарань (зокрема, у створенні належних умов для тримання засуджених; у матеріально-побутовому та медико-санітарному забезпеченні; у здійсненні оздоровчо-профілактичних заходів; у підготовці засуджених до звільнення; залучення громадських та благодійних організацій, органів влади та місцевого самоврядування).

Окрім цього, є повноваження спостережної комісії, які не мають імперативного характеру, оскільки їх реалізація може залежати від різних факторів та обставин.

Щодо завдань піклувальних рад, то критеріями для їх систематизації може слугувати напрямок діяльності (соціальний захист засуджених

неповнолітніх, взаємодія з громадськістю та владою, покращення умов відбування покарання, навчально-виховний процес). Так до завдань піклувальних рад віднесемо:

1) соціальний захист та адаптація - надання допомоги у питаннях соціального захисту засуджених; забезпечення розроблення та здійснення заходів, спрямованих на поліпшення становища засуджених та формування здорового способу життя; вирішення питань трудового і побутового влаштування неповнолітніх, звільнених від відбування покарання;

2) взаємодія та співпраця - сприяння громадським організаціям, органам влади, підприємствам у вирішенні питань, пов'язаних з поліпшенням становища засуджених; взаємодія з громадськими організаціями, органами влади, підприємствами з питань сприяння діяльності виховних колоній (секторів); подання пропозицій до проектів регіональних (місцевих) програм підтримки діяльності виховних колоній (секторів);

3) покращення умов та матеріально-технічної бази - зміцнення матеріально-технічної бази виховних колоній (секторів);

4) навчально-виховний процес - здійснення заходів, спрямованих на вдосконалення навчально-виховного процесу; надання допомоги адміністрації у проведенні соціально-виховної роботи та організації здобуття освіти [2].

Як **висновок** можна вказати про необхідність підвищення ефективності роботи спостережних комісій і піклувальних рад та їхньої взаємодії з установами виконання покарань через впровадження таких перспективних форм співпраці та взаємодії, серед яких: регулярні спільні засідання для обговорення актуальних питань, обміну інформацією та пошуку шляхів вирішення проблем; створення спільних робочих груп для вирішення конкретних питань, таких як покращення матеріально-побутових умов, медичного забезпечення, соціальної адаптації засуджених; організація спільних навчань та тренінгів з питань дотримання прав людини, соціальної роботи, психологічної підтримки; активне залучення громадських організацій та волонтерів до роботи спостережних комісій, піклувальних рад та установ виконання покарань для надання допомоги засудженим, проведення соціально-виховних заходів; впровадження сучасних інформаційних технологій для обміну інформацією тощо. Очікується, що ці форми співпраці та взаємодії сприятимуть підвищенню ефективності роботи спостережних комісій, піклувальних рад покращенню умов утримання засуджених та їхній соціальній адаптації.

Література:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>
2. Про затвердження положень про спостережні комісії та піклувальні ради при спеціальних виховних установах: Постанова Кабінету Міністрів України від 1.04.2004 р. № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-2004-%D0%BF#n11>
3. Додаток до розпорядження голови обласної державної адміністрації від 10 березня 2021 р. № 231/од-2021 (у редакції розпорядження голови обласної державної адміністрації, начальника обласної військової адміністрації 14 жовтня 2024 р. № 965/А-2024). URL: <https://dssp.od.gov.ua/wp-content/uploads/2025/01/sklad.pdf>
4. Про надання інформації: лист Південного міжрегіонального управління з питань виконання покарань Міністерства юстиції 07.10.2020 р. № 14/803-20/п-685
5. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 17.03.2011 р. № 3160. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text>
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14/ed20240627#Text>